

מסורת הש"ס

(א) מולין קיט; (ב) נ"ע
מוספות שנת טו; ד"ה
לדמך וכו'; (ג) נברות יט.
לעיל י"ט, (ד) י"ב; (ה) טו;
(ו) ד"ה יתיב אחרי ד"ה
הס"ן; (ז) נ"ע ברי"ף שבע"י
פי על זמן.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלף להמיר
שנוטקן אמר לפניו לא כן
שאלתי כי אלף לא נלכד
העולם אמר להם לא
תמורו אמר לפניו:
(ב) שם אינן יכולין לעמוד
לא: (ג) שם דמית שבעין
שנין א"ל אבא עמלא
תמורבא אשכחתי: (ד) שם
בס"ע דלוח ק"ה רפיק
בדבריא יכזו ליה שלמא:
(ה) ר"ש בריה דרבינא ר' ל
ד"א בשם ר' יוחנן דמימי
נמחק. וכו' ר' ראינן עומת
על בני אלף לויס:
(ו) ד"ה מרדך ר' תפלת
הבוקק בס"ד: (ז) ד"ה פיר
ר' ועשה עליו סמיכה
והיאלו: (ח) ד"ה אלמלא
ר' ואלס נשבע חי' וכו' שאלן
אמה זו משם עד שירדו
גשמים מנלא ל"ל הד"א:
(ט) ד"ה מתחטא ר' לומר
היו ומוטא בס"ד ויתבת
הי מתחטא ומח"כ מה"ד בני
לשכת ר': (י) ד"ה שבעין
ר' שבעין שנין בחלמיה
בכורמו ויש אלף י"ט:
(יא) ד"ה או תמורתא כו' ר'
נמי משום הגהו דבינו לא
כמו:

הגהות הגר"א

[א] גברא גורני עלין
נדוי. י"ב ואלף עד אלף:

לעוי רש"י

בוליי"ץ. פטרות.

מוסף רש"י

ובלילי רביעות. שבתות. סה"ס
מלויין צמחיה דבריה יא
י"ד. אלמלא חוני אתה.
שלא שנת גנדולה
ומשניות (ברכות טו).
גורני עלין גידוי. לפי
שטרי"ח לפי המקום על
ספק גשמים לא כן שאלתי
כמה ענינים (ס"ח). או
חברותא או מיתותא. אל
אין לאלס חוהינס נוח לו
שימות (ב"ב ס"ח).

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

כג.

תורה אור השלם

- 1. עונותיכם הטו אלה
והשואותיכם מנעו השטוב
מכם: ירמיהו ה כה
2. על משמרתך אעמדה
ואתיצבה על מצור
ואצפה לראות מה ידבר
בי ומה אשיב על
תוכחתך: חבקוק ב א
3. ישמח אביך ואמך
ותגל יולדתך: ירמיהו
משי"ל כה
4. ותגור אומר ויקם לך
ועל דרךך נגה אור:
איוב כב כח
5. כי השפילו ותאמר
גדה וישח עיניו ישעי:
איוב כב טט
6. שיר הפעולות שבוש יי
את שיבת ציון היקינו
קת שמו: תהלים קכו א

רבינו חננאל

בעתם בלילי ד' ובלילי ז'
וכן היו בימי שמעון בן
שטח, עד שנעשו חזינים
ככליות ושעורים כויתים
ועדשים כדנינים, וצדור
מהם דוגמה לדורות
להודיע כמה החטא גורם,
שנאמר והחטאים מנעו
הטוב מכם. וכן מציינו
בבנין בית המקדש, ירדו
גשמים בלילות, ולמחר
נשבה הרוח ונתפורו
העבים ורחה השמש
והשיכמו כל אחד ואחד
למלאכתו, להודיע
שמלאכת שמים בדיהם.
תנו רבנן פעם אחת יצא
רוב אורי ולא ירדו גשמים
שלחו לחוני המעגל
להתפלל התפלל ולא ירדו
גשמים כו'. מפשה דחוני
המעגל דגם שבעים שנה
וכו', ומעשה דאבא חלקיה
בר בריה דחוני המעגל
דאצטרין עלמא למיטרא,
ושרדו רבנן לוותיה
ואשכחוהו רבנן דקא רפיק
בדברא יחבר ליה שלמא
כו'.

רבינו גרשום

בלילי רביעות. שאין בני
אדם מצויים לחזק מפני
אגרת בת מחלת. אם
נמחה. נחכסה. צריך אתה
להתנדות. שמיטת דברים
לפי מעלה. ת"ר פעם
אחת וכו'. היינו (פ"ט)
[פ"א] עצמו דמתניתין. עג
עגה. (ו) צד צורה. ראינן
ולא נמות. בחימא. בשביל
היינו אינן לא נמות. שאלו
היו שנים כשני אליהו.
שאינן מפתחות של מטר
ביד הקב"ה. לא נמצא שם
שמים מתחללי. שנמצאת
מהלל את שבעתו.
משונתא. סלע. רמזי.
ולדות. יא. הברא. שיהא לו
חבר טוב שנוהג לו כבוד.

ומוטא: לשם הגויס. סנהדרין: דור שהיה אלף מרוב זעור
שלא ירדו גשמים: הושעם צמלמך. מן המיתה שהצלת עליהם
שזבע: של אוטו לדיק. חוני המעגל היה מלמעט על המקרא הזו:
שיר המעלות. לשון עילוי: היינו כחולמים. כחלוס נדמה גלות
צבל שהיה שבעים שנה: שבעין
שני צמלמך. צממיה מי איתא
דנייס שבעין שנין צמלמיה (ס) ויש
אדם ישן שבעים שנה זשינה אחת:
עד שבעין שנין. לא טעין פירא
צטעינא קמיימא: (ס) ישיב. חוני
המעגל וקא כריך רפתא: הכי גרסי'
אנא עלמא כחורבא אשכחיה כי
היכי דסתלי לי אהפיה אנא נמי
אישיסיל לבראי: אהדרא ליה משונתא.
עלתה סביבותי שן סלע: ואיכסי
מעינא דאינסי. ולא אשכחוהו הסס:
רמזי רמזי. וולדי וולדות צאלו השנים
דנייס. מעוברת זכר היתה וזכר וצא
עליה והולידו: אמר להו. שאל להון
צנו של חוני המעגל קייס הוא:
הינינא לן סק שמעתסא. מונגס
לנו שמועה זו כאליו למדונה צחיו
של חוני המעגל שהיה מפרקה לנו
ומגיה לנו יפה יפה: או חכרסא
או מיוסא. ולא גרסינן הכא
(ד' טו): גבי מעשה דליזב אס
אין חזירי של אלף ונהגין צו כבוד
כמתחילה נוח לו שימות. (א) אי נמי משום
(ב) הן צרינו לא כמוצ צספרינו:
רפיק צדברא. עודר צדסה:
לא

גשמי בורות שיחין ומערות ירדו בזעף עד שכל טפה וטפה כמלא פי
חבית ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג אמרו לו תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו
שאינן גשמים יורדין אלא לאבד העולם אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה
ירדו כתיקנן עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים אמרו לו רבי כשם שהתפללת שירדו כך
התפלל וילכו להם אמר להם כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה אעפ"כ הביאו לי פר הודאה
הביאו לו פר הודאה סמך שתי ידיו עליו ואמר לפניו רבש"ע עמד ישראל שהוצאת ממצרים אינן
יכולין (ג) לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות כעסת עליהם אינן יכולין לעמוד השפעת עליהם טובה
אינן יכולין לעמוד יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם מיד נשבה הרוח ונתפורו העבים
וזרח החמה ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטריות (ד) שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני
אתה גורני עלך גידוי [א] שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם
שמים מתחלל על ירך אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן
שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו אבא הולכיני לרחצני בחמין שטפני בצונן תן לי אגוזים
שקדים אפרסקים ורמונים ונותן לו ועלך הכתוב אומר (ב) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך תנו רבנן מה
שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל (ד) ותגור אומר ויקם לך ועל דרכך נגה אור ותגור אומר אתה
גורת מלמטה והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה ועל דרכך נגה אור דור שהיה אפל הארת
בתפלתך (ה) כי השפילו ותאמר גוה דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך ושח עינים וישע דור ששח
בעונו הושעתו בתפלתך ימלט אי נקי דור שלא היה נקי מלמטו בתפלתך ונמלט בכור כפיך מלמטו
במעשה ירך הברורין אמר ר' יוחנן כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה (ו) שיר המעלות
בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אמר מי איכא דנייס שבעין שנין בחלמא יומא חד הוה אול באורחא
חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא אמר ליה האי עד כמה שנין טעין אמר ליה עד שבעין שנין אמר ליה
פשיטא לך דחיית שבעין שנין אמר ליה (א) האי [גברא] עלמא כחורבא אשכחתיא כי היכי דשתלי לי אבהתי
שתלי נמי לבראי יתיב קא כריך ריפתא אתא ליה שינתא נים אהדרא ליה משונתא איכסי מעינא וניס שבעין
שנין כי קם חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו אמר ליה את הוא דשתלתיה א"ל בר בריה אנא
אמר ליה שמע מינה דניימי שבעין שנין חזא לחמריה דאתילידיא ליה רמזי רמזי אול לביתיה אמר
להו בריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה בריה ליתא בר בריה איתא אמר להו אנא חוני המעגל
לא הימנוהו אול לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דכי
הוי עייל לבית מדרשא כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימנוהו
ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה חלש דעתיה בעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא
(ג) או מיתותא אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה וכו' מצטרין עלמא למיטרא הוה משדרי רבנן לגביה
ובעי רחמי ואתי מיטרא זימנא חדא איצטרין עלמא למיטרא שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי
דנתי מיטרא אזול לביתיה ולא אשכחוהו אזול בדברא ואשכחוהו דהוה קא רפיק (ז) יהבו ליה שלמא
ולא

(א) דכסי צעסס. זהו צלילי רביעות ובלילי צממות דאין טורח
לכני אלס דאינס הולכין לדרכים צלילי רביעות מפני אגרת צת מחלת
צפסקים (ד' ק"ב): שן מלינו. כלומר ושמא תאמר אין סיפק
צגשמים של צ' לילות צצבת מלינו צימי שמעון צן שטח כו' ולררו.
קשרו ואלררו: הורדום. סתר צנין
דערלא וצנה צנין יפה ממנו צצ"ב
(ד' ז): עוגה. שורה עגולה כמו
עוגה שהיא עגולה: כדרך שעשה
הצוק. כדמפרש צתרגוס של תפלת
הצוק (ו) על משמרתו אעמדה
כמוין צית האסורים עשה וישצ:
ראינוך ולא נמות. נראה אומך ולא
נמות צניסותא. שהתלל שלא נמות
צרעצ מפי עגירת עגירת: פר
הודאה. להמדות עליו ועשה (ו) לו
סמיכה והציאו שלמים. חוני צומן
הצית היה: כמהין ופטריות. צוליי"ץ
צלע"ו שילאו מלחוח הגשמים ורעו
נמחה. וכו' ר' ראינן עומת
כי של צרכה היו: אלמלא חוני אסה.
ואלס גדול (ח) לנדום. שמתקין
על כבוד הרב סהטיס דצריס ואמר
לא כך שאלתי: שאלמלא היו שנים
כשני אליהו. גזירת עגירת גשמים:
ומפשה של גשמים צידו של אליהו
גרסינן: לא נמלא שם שמים מתחלל.
צממיה. (ט) שאליהו נשבע חי' אס
יהיה השנים האלה טל ומטר כי אס
לפי דברי (מלכים א' ח) ואמת נשבע
שאין אתה זו עד שירדו גשמים:
נמלא שם שמים מתחלל על ירך. דזה או
זה צא לדי צצועת שוא: מסחטא.
לשון חטא כלומר (ז) הוי הולך

גשמי בורות שיחין ומערות ירדו בזעף עד שכל טפה וטפה כמלא פי
חבית ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג אמרו לו תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו
שאינן גשמים יורדין אלא לאבד העולם אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה
ירדו כתיקנן עד שעלו כל העם להר הבית מפני הגשמים אמרו לו רבי כשם שהתפללת שירדו כך
התפלל וילכו להם אמר להם כך מקובלני שאין מתפללין על רוב הטובה אעפ"כ הביאו לי פר הודאה
הביאו לו פר הודאה סמך שתי ידיו עליו ואמר לפניו רבש"ע עמד ישראל שהוצאת ממצרים אינן
יכולין (ג) לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות כעסת עליהם אינן יכולין לעמוד השפעת עליהם טובה
אינן יכולין לעמוד יהי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם מיד נשבה הרוח ונתפורו העבים
וזרח החמה ויצאו העם לשדה והביאו להם כמהין ופטריות (ד) שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני
אתה גורני עלך גידוי [א] שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם
שמים מתחלל על ירך אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן
שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו אבא הולכיני לרחצני בחמין שטפני בצונן תן לי אגוזים
שקדים אפרסקים ורמונים ונותן לו ועלך הכתוב אומר (ב) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך תנו רבנן מה
שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל (ד) ותגור אומר ויקם לך ועל דרכך נגה אור ותגור אומר אתה
גורת מלמטה והקדוש ברוך הוא מקיים מאמרך מלמעלה ועל דרכך נגה אור דור שהיה אפל הארת
בתפלתך (ה) כי השפילו ותאמר גוה דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך ושח עינים וישע דור ששח
בעונו הושעתו בתפלתך ימלט אי נקי דור שלא היה נקי מלמטו בתפלתך ונמלט בכור כפיך מלמטו
במעשה ירך הברורין אמר ר' יוחנן כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על מקרא זה (ו) שיר המעלות
בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אמר מי איכא דנייס שבעין שנין בחלמא יומא חד הוה אול באורחא
חזייה לההוא גברא דהוה נטע חרובא אמר ליה האי עד כמה שנין טעין אמר ליה עד שבעין שנין אמר ליה
פשיטא לך דחיית שבעין שנין אמר ליה (א) האי [גברא] עלמא כחורבא אשכחתיא כי היכי דשתלי לי אבהתי
שתלי נמי לבראי יתיב קא כריך ריפתא אתא ליה שינתא נים אהדרא ליה משונתא איכסי מעינא וניס שבעין
שנין כי קם חזייה לההוא גברא דהוה קא מלקט מינייהו אמר ליה את הוא דשתלתיה א"ל בר בריה אנא
אמר ליה שמע מינה דניימי שבעין שנין חזא לחמריה דאתילידיא ליה רמזי רמזי אול לביתיה אמר
להו בריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה בריה ליתא בר בריה איתא אמר להו אנא חוני המעגל
לא הימנוהו אול לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי נהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דכי
הוי עייל לבית מדרשא כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימנוהו
ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה חלש דעתיה בעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא
(ג) או מיתותא אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה וכו' מצטרין עלמא למיטרא הוה משדרי רבנן לגביה
ובעי רחמי ואתי מיטרא זימנא חדא איצטרין עלמא למיטרא שדור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי
דנתי מיטרא אזול לביתיה ולא אשכחוהו אזול בדברא ואשכחוהו דהוה קא רפיק (ז) יהבו ליה שלמא
ולא